

pologkretsarna, övertygad om att människan är mer vattenanpassad än sina närmaste släktingar. I denna fråga kan vi vetenskapligt stå på fast grund och behöver inte ägna oss åt gissningar; nu levande människor och gorillor och schimpanser finns tillgängliga för jämförande studier. En del jämförelser är redan gjorda, och fler finns att göra för att övertyga tvivlarna.

När vi väl kommit överens om att människan är mer vattenanpassad än sina kusiner kan vi fortsätta att »gräla» om när och var denna anpassning kan ha ägt rum och vad den kan ha betytt bredvid andra anpassningar under människoblivandet, som, det måste även en medlem av »vattenapeklubben» inse, ägde rum också i glesnande skog och på savannen.

Vad som än hände då förmänniskorna skilde sig från sina släktingar, så var det en mindre grupp eller grupper som isolerades någonstans i en miljö som ställde stora och annorlunda krav. Det är i sådana isolat som artbildningen kan skjuta fart.

Eftersom jag tror på den tropiska havsstranden som denna miljö kanske jag inte passar som recensent till böcker i antropologi – inte i dag men kanske i morgon. På internet, där de yngsta antropologerna samlas, finns en klar majoritet för strandapeteorin framför savanteorin.

Det som Krister Brood skriver om utvecklingen under den senaste halvmiljonen år ser jag som väldisponerat, välgrundat och mindre kontroversiellt, men jag saknar en sammanfattning av de nyttillkomna genetiska forskningsrönen och vill där hänvisa till Richard Dawkins mycket läsvärda »Livets flod» (Natur och Kultur 1996, ISBN 91-27-05769-0).

Inga unika sexvarelser

Människan har i alla tider i alla kulturer velat se sig själv högt ovanför djuren. Detta gäller i högsta grad sexlivet, och kanske framför allt kvinnans sexliv, och författaren utgör med sin antropocentriska syn inget undantag. Bara några exempel: Människan är på intet sätt »unik genom att sexuallivet är nästan helt skilt från fortplantningsfunktionen och främst har en social funktion». Och kvinnorna är inte i stort sett ensamma i djurvärlden om orgasm, i varje fall inte bland primaterna. De senaste 20 årens primatforskning har stä-

dat bland fördomarna – åtminstone hos specialisterna själva.

Vår hjärna och kunskapens träd

Författaren vill i ett kapitel ta död på myten om det vegetariska urstadiet. »Vår hjärna är unik», säger han. (Det är den förvisso inte i alla avseenden, inte när det gäller storlek och ämnesomsättning.) »För att hjärnan skall kunna utvecklas krävs fosfor, mineral och fetter. Dessa ämnen kan inte fås från växtriket. Det krävs kött och fett från djurriket.»

Visst är det så. Författaren hade kunnat få ännu starkare stöd för sin tes ifrån strandapeteorin: En möjlig start av vår hjärnas tillväxt var den rikliga tillgång på fett av en viss sammansättning som fanns och finns lättillgänglig i gränsskiktet mellan vatten och land i tropikerna – men inte på savannen.

I ett kapitel om kunskapens träd framhålls människohjärnans och språkförmågens betydelse. Förvisso är en god hjärnfunktion och vårt digitala språk förutsättningar för kunskap, men liksom de flesta som yttrar sig om detta glömmer författaren att utan vårt pariga precisionsgrepp hade vi inte kommit långt. Han har ett, så vitt jag kan bedöma, fint kapitel om förhistorisk konst, där våra händers roll är uppenbar.

Utän händer inget jordbruk, ingen skrivkonst, inga bokrecensioner, ingen atombomb, inga datorer. Författaren är förvisso inte ensam om att bortse från detta vid diskussioner om människans särställning. Det är en regel som följs nästan utan undantag.

Bokens andra halva med beröm godkänd

Hittills har jag mest framfört kritiska synpunkter. Sådana har jag betydligt färre när det gäller bokens andra hälft. Författaren beskriver kannibalismen på ett realistiskt sätt. Hans kapitel om jämlikhet instämmer jag helt i liksom det om revirförsvar. Vår dubbelmoral kommer fram. Kapitlet om jämlikhet hade lika gärna kunnat heta ojämlikhet. Övergången till jordbruk och boskapsskötsel beskrivs realistiskt liksom skövlingen av jordens resurser ihop med befolkningsexplosionen.

Att jag är mindre kritisk mot denna senare del av boken kan

hänga samman med min relativa okunnighet inom de områden som behandlas, men också med att jag delar författarens pessimistiska hållning.

Amen

Så här slutar boken: »Kan Homo sapiens – den visa människan – klara av den gigantiska utmaning som ligger framför henne? Fan tro't.» Jag ställer samma fråga. Att åstadkomma en någorlunda dräglig tillvaro för hela mänskligheten fram till nästa istid om ungefär 3 000 år är ett mycket högt ställt mål. •

Debattbok kring barnets rätt till sitt ursprung

Kristina Holm, red. **Barnlöshet och barnets bästa. Etik och etik. FN:s konvention om barnets rättigheter.** Räd- da Barnens skriftserie om Barnkonventionen. Del 3. 110 sidor. ISBN 91-88726-32-0.

Recensent: docent Jane Thorburn, avdelningsläkare, fertilitetsenheten, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg.

Räd- da Barnen har lanserat den här boken för att informera om den medicintekniska utvecklingen och skapa debatt och engagemang för barnets rätt till sitt ursprung i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter. Boken avslutas med Räd- da Barnens remissvar till Socialdepartementet på Statens medicin-etiska råds rapport »Assisterad befruktning», där man föreslår att en parlamentarisk utredning ska tillsättas för att ytterligare belysa alla aspekter innan Riksdagen beslutar om ny lagstiftning.

I förordet anger man att boken tar upp frågor som spermatoch äggdonation, surrogat- mödraskap, transplantation av fortplantningsorgan, frysning av befruktade ägg och mikroinjektion, men frågan om äggdonation blir den dominerande i boken.

Belyser frågan ur olika aspekter

Boken är uppdelad i fristående kapitel, som belyser olika

aspekter på assisterad befruktning med artikelförfattare från gynekologins, pediatrikens, psykiatriens och psykologins områden. Även aspekter på adoption och synpunkter från de infertila riksförbundet (IRIS) liksom presentation av våra nuvarande lagar och bakgrund till dessa finns redovisade i speciella avsnitt. Däremot saknas kapitel om kyrkans syn på assisterad befruktning. Varje författare svarar för sin åsikt och representerar således inte Räd- da Barnens ställningstagande. Författarnas åsikter får stå oemotsagda, och någon debatt förs inte rörande divergerande synpunkter.

Vissa författare har fokuserat barnets rätt till sitt ursprung och framför allt belyst svårigheter och erfarenhet från inseminationsverksamhet och adoption. Svårigheterna med ägg- eller spermadonation vid in vitro-fertilisering (IVF) torde bli liknande men sannolikt ännu mer komplexa. Andra författare har mer fokuserat farhågor som berör själva IVF-tekniken, som idag är en laglig och redan etablerad teknik.

Tankeväckande och informativ

Boken är lättläst, engagerande och informativ och kan skapa ett utmärkt underlag för debatt. Som gynekolog, med uppgift att hjälpa det barnlösa paret med tillgänglig teknik till en fullgångraviditet, har boken givit mig flera djupare tankeställare. Den rekommenderas varmt till alla yrkeskategorier – läkare, barnmorskor, psykologer och socionomer som arbetar med infertila par eller med barn. Med behållning kan den också studeras av det barnlösa paret och andra kategorier i samhället som vill ta del av den medicintekniska utvecklingen belyst ur barnets synvinkel. •

Adressera korrespondens om nya böcker och recensioner till:

Bokredaktionen, Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm.